

Rune Fardal, psykologi student

Personlighetsforstyrrelser med hovedvekt på narsissistisk problematikk i relasjon til barn
<http://www.sakkyndig.com> mail: rune@fardal.no

Hvordan kan vi forstå Breivik?

018 April, 2012, Oppdatert 18.04.2012

Utskrift : <http://www.sakkyndig.com/psykologi/artikler/forstaa.pdf>

Sjelden har noen i Norge begått handlinger som så til de grader skaper forvirring rundt hvordan man skal forstå en slik adferd og personlighet. Ikke så rart kanskje, for det er sjelden noen avviker så mye fra det man forventer, så tydelig.

Når vi tolker et inntrykk så skjer en av to, eller en kombinasjon av disse:

1. Det sansede inntrykk blir tolket ut i fra eksisterende kunnskap om lignende inntrykk (hukommelse). Resultatet er at vi "forstår" det vi opplever. Vi sier vi *assimilerer* inntrykket, verden er slik vi trodde den var. Vi forstår hva vi opplever. Verden passer med eksisterende kunnskap.
2. Det sansede inntrykk er av en slik art at vi ikke har tidlige erfaringsgrunnlag, noe som skaper dissonans (frustrasjon). Verden blir uforståelig og vi prøver med de modeller vi har å gjøre den forståelig. Vi ender med å måtte *akkomodere*, vi tilføres ny kunnskap, vi oppdaterer den eksisterende, nye modeller for vår virkelighetsforståelse lagres. Vår kunnskap (hukommelse) utvides til å inneholde det nye.

Når folk opplever den adferd Breivik fremviser, så har de fleste ikke noe erfaringsgrunnlag eller kunnskap/hukommelse for denne typen adferd. Den avviker så radikalt fra det de aller fleste har opplevd og dermed har kunnskap om. Det enkleste er å kalle det "galskap". I den sekken kan vi putte alt det vi ikke forstår eller ikke liker. Dette avspeiler seg tydelig både blant de sakkyndige og media og folk flest. En rekke personer fremsetter "sin" forståelse bygget på den kunnskap

man allerede har (assimilasjon) for å forklare Breiviks adferd. Veldig få innser at de mangler modeller for det de nå opplever.

For å gjøre verden forståelig (reduere dissonans), må man enten tilføre en ny tanke, eller forandre en eksisterende. Røykere er typisk, for å redusere den dissonans det er å vite at dette er helseskadelig, så viser de til at en eller annen har røkt hele livet og blitt gammel.

Etter min mening er det her årsaken til at de sakkyndige Huseby/Sørheim sin vurdering ble så unisont fordømt av så mange, særlig innen deres egen profesjon. De hadde sin kunnskap fra sitt kliniske liv, og prøvde innpasse den adferd de observerte i de modeller de hadde mest kjennskap til. Og mange trekk kan sikkert passe i en paranoid schizofren modell. Problemet var bare at så mange andre trekk ved Breivik, ikke passet i den modellen. I stedet for å tilpasse modellen til virkeligheten (Breiviks adferd), tilpasset de hans adferd til modellen. Dermed måtte de overse, utelate og bortforklare mange trekk.

Man må huske på at de modeller (diagnoser) man har, er syndrom (grupper av) adferdstrekk som ofte opptrer samtidig. Diagnoser er bestemt gjennom konvensjoner. Dessverre for disse konvensjoner er mennesket så mye mer komplisert enn slike prototypiske modeller. Dermed må man bruke flere diagnoser for å dekke alle de trekk Breivik fremviser. Noe av de mest komplekse personligheter er nettopp psykopater og narsissister. De fremstår tilsynelatende perfekte for omgivelsene og er vanskelig å avsløre for de fleste. Diagnosesystemer er ikke laget for så komplekse personligheter. I møte med slike er det ikke uvanlig å ty til 4-5 diagnoser for å beskrive alle trekk.

De nye sakkyndige Tørrisen/Aspaas sin beskrivelse av Breivik bruker flere diagnoser for å få med de viktigste trekk, Narsissisme og Dyssosial. Bare her ser vi hvor komplisert dette blir, for de må benytte 2 ulike diagnosesystem DSM4 (narsissist) og ICD10 (dyssosial) for å få beskrevet Breivik. Narsissist er ikke en egen diagnose i ICD10. De må bruke omfattende modeller for å forklare en så komplisert personlighet/adferd.

Egentlig ikke så rart at alle de ulike innlegg i media rundt dette spriker i alle retninger. Legmann som fagfolk prøver egentlig å få Breiviks adferd inn i en modell de allerede har kunnskap om. De prøver gjøre det uforståelige, forståelig. Problemet for de fleste er at veldig få mennesker i dette landet har kunnskap om den type personlighet vi her har med å gjøre.

Etter mitt syn er Breiviks kjerneproblem en ekstrem grandios selvoppfatning slik vi finner det hos narsissistisk forstyrrede personligheter. Og diagnosen skal rette seg etter det (de) mest fremtredende trekk. Men den prototypiske narsissist er ikke spesielt voldelig av seg, før han krenkes alvorlig. Så Breivik grenser med sin utagerende adferd inn på de trekk som beskriver psykopaten (tilnærmet dyssosial). Norsk helsevesen er forpliktet til å bruke ICD10, og de sakkyndige har derfor ikke

brukt PCL-R som diagnostiserer psykopaten. Dyssosial og psykopat er ikke synonyme, selv om de har flere felles trekk.

Skal man forstå Breivik ut i fra den aktuelle kunnskap som faktisk finnes, så må man ta utgangspunkt i narsissistisk personlighetsforstyrrelse. Dette er personligheter psykiatri og psykologer sjelden kommer i kontakt med. Slike mennesker regner seg som friskere enn de fleste. Derimot kommer helsevesenet ofte i kontakt med ofrene for slike mennesker, uten at de av den grunn forstår det. Parkonflikter er typiske, der den nedkjørte i mange tilfeller har behov for å finne seg selv, etter å ha levd med en narsissist. Helsevesenet viser ingen kunnskap om denne problematikk. De prøver, som andre å sette pasienten inn i en modell de er kjent med, og gjør i realiteten vondt verre for mange.

"Dere krangler.. ja vel, du er voksen, gå hjem å ta deg sammen" er svaret mange nedkjørte og fortvilte mennesker får i møte med psykologer og leger. Mange fagfolk har ikke kunnskap om **narsissistisk dynamikk**. De tolker depresjoner, nedstemthet, manglende livsgnist, oppgitthet, osv ut i fra sine modeller og evner ikke se at det er en helt annen modell som trengs for å se hele bildet. Disse "orker-ikke-mer"-diagnoser er ofte et utslag av negative ytre påvirkninger. Hvor de kommer fra er det få som spør om. Norsk psykologi handler ofte om individet avstengt fra omgivelsene. Det er ikke politisk korrekt å klandre andre for sine egne problemer.

Jeg har utdypet denne problematikk i en presentasjon som bla kan sees på YouTube: <http://www.youtube.com/watch?v=76NnZ4ChXCk&feature=g-upl&context=G25ae867AUAAAAAAIAA>

Svaret mange får som søker hjelp er å "*gå i seg selv*" eller "*forandre egne tankemønstre*". I møte med narsissistisk dynamikk er ikke dette mulig. Problemet er nemlig eksternt. Problemet er ikke offerets tanker eller relasjon, problemet er narsissisten som manipulerer situasjonen. Det er ikke en konflikt mellom to der den ene blir sliten, det er en **asymetrisk konflikt** der narsissisten manipulerer den andre uten at offeret forstår hva som skjer. Omgivelsene forsår heller ikke hva som skjer. Ofte klandrer offeret seg selv, slik de er manipulert til å gjøre av narsisisten.

Beskrivelser fra kvinner som er utsatt for slike (vold, trakassering) stemmer ikke med det inntrykket naboen har av "*han kjekke mann som hjalp oss med så mye*"! Det oppstår forvirring akkurat slik vi ser det i Breivik saken. Folk prøver skape forståelse ut ifra en kunnskapsbase der slik adferd ikke er representert. Før Breivik drepte 77 mennesker var det ingen som så noe som helst, det var ingen varsellamper. Det gir seg mange komiske og alvorlige utslag.

Jeg mener at dette var de første sakkyndiges problem. De hadde tross alt diagnostisert 12 av de 17 siste oppdrag som paranoid schizofrene, de søker bekrefte sin modell. "*Ahh, dette lignet på vår modell, og dessuten er det så horibelt at dette er galskap*"! På veggen må de da overse de trekk som ikke passer i modellen. Dette er ikke i tråd med vitenskapelig metode, men **confirmation bias**. De sakkyndige lette

etter det som kunne bekrefte deres forutinntatte hypotese. Derfor ble sentrale trekk ved Breivik, ikke vurdert.

Med den informasjonen som forelå bare et par uker etter 22/7, var det grunnlag for å beskrive Breivik som en **narsissistisk personlighetsforstyrret person**. Særlig de grandiose beskrivelser underbygger dette, selv om en viss form for grandiositet også finnes i andre forstyrrelser. Etter hvert får vi innblikk i mer adferdstrekk som alle underbygger en slik narsissistisk modell.

Kjerneproblemet til en narsissistisk forstyrret person er et ødelagt **SELV!** Det har jeg forsøkt viser i en YouTube video her:

<http://www.youtube.com/watch?v=pXbPI2b4nXM&feature=g-upl&context=G28e4fb7AUAAAAAAPAA>

Deres selvbilde er innerst inne fragmentert og skadet på en slik måte at de tar i bruk psykologiske forsvarsmekanismer i en sykelig grad slik vi ser det med Breivik. Typisk er splitting (svart/hvit tenkning), projeksjon (alle andre han ansvar), rasjonalisering, ekstrem løgnaktighet, logiske brudd, benektelse osv.

De konstruerer sin egen virkelighet som skal beskytte et ødelagt Selv. Den virkeligheten beskriver Breivik hver eneste dag. Hans behov for å være helten som skal redde oss alle fra hans demoner er typisk for splitting. Verden er enten med deg eller mot deg, han ser ikke nyansene. Noen få muslimske fanatikere blir til en hær. Andre vegen utgir han seg selv og sin enmanns hær som "en stor gruppe". Ting kommer ut av proporsjoner for slike mennesker.

I Breivik saken blir de så synlige fordi de blir så voldsomme, men dynamikken er den samme i for eksempel barnefordelingsaker der den ene forelder saboterer barnets samvær med den andre selv om de ikke blir så synlige. Barnekidnappinger til utlandet bygger ofte på en narsissistisk sårbarhet hos kidnapper. De trenger barnet med enn barnet trenger dem. De konstruerer et demonisks bilde av den andre forelder som oftest ikke har noe relevans til virkeligheten. Slik gjør Breivik også med Islam. Når man ser på seg selv som en grandios helt, så må man også konstruere et fiendebilde.

Dynamikken er imidlertid den samme. Konsekvensene for personen det går ut over blir uansett enten død eller et ødelagt liv. Dette beskrev jeg i dagbladet i april 2008, der psykologer ofte sender barnet til narsissister og psykopater fordi de gir utrykk for en adferd mer i tråd med den modell slike fagfolk jobber ut i fra. :

<http://www.dagbladet.no/nyheter/2008/04/22/533309.html>

Som pdf-fil her: <http://www.sakkyndig.com/psykologi/artvit/fardal2008.pdf>

Ofte ender sakkyndige opp med å dømme den normales frustrasjon over å se barnet ødelagt som aggresjon. De verken ser eller forstår dynamikken i slike konflikter. Det

som gjør at folk ofte ender med å dømme offeret for er at folk flest har visse modeller for ulike opplevelser. Forteller en mor at hun og barnet utsettes for vold, ja så passer et slikt bilde inn i det inntrykk mange har av en del kvinners beskrivelser av slike forhold. Verden blir forståelig. At man ikke selv har sett verken vold eller trakassering forandrer ikke på det. Verden er blitt forståelig, og den som prøver forandre på det bildet, taper oftest. Dommere følger den samme trenden.

Vi så dette i Christoffersaken, der han ble hindret kontakt med sin far etter at stefar kom inn i bildet, vi så det Kvamsaken der den narsissistiske moren bevisst saboterte barnas samvær med sin far i årevis. Begrunnelsene var akkurat som i Breiviksaken, ønsket om å "beskytte" noen. Narsissistiske foreldre "beskytter" barnet mot den andre forelder som de tegner et demonisk bilde av, Breivik "beskytter" Norge mot sine islamske demoner.

For narsissiter må en anta at disse "demoner" egentlig er et uttrykk for egne overgripende omsorgspersoner tidlig i livet. Dette er personer de, tross volden, er gjort avhengige av for livet, tilknytning varer livet ut. Ingen er så langt man vet født med et ødelagt Selv. Selvet utvikles i relasjonen til andre mennesker helt fra man er født. Hjernen har medfødte strukturer som venter på impulser for å fylles og utvikles. Barn er konstruert slik at de søker tilknytning. Dette er biologisk genstyrt adferd. Barn velger ikke om de skal knytte seg til sine omsorgspersoner. Barn knytter seg også til voldelige og overgripende foreldre. Derimot er kvaliteten på tilknytningen ulik alt etter som omsorgspersonen evner speile barnet.

Alt for ofte ser man rundt narsissistisk problematikk at det er barnet til slike narsissister som må speile den voksen. Barnet er ikke utrustet for å være den voksnes sykepleier, dermed får heller ikke barnet dekket sine biologisk betingede behov for aksept, bekreftelse, mestring osv. som barnet er helt avhengig av for å utvikle en normal personlighet. Denne adferden "stjeler" den voksne. Slike barn blir gående resten av livet å prøve bekrefte selv, vise at de mestrer. Den adferden kalles narsissistisk når den tar sykelige dimensjoner. Det er nettopp det Breivik gjør i den adferden han fremviser. I prinsippet har han en bekymring mange deler, men han tar den for langt. Han mangler åpenbart de sperrer av skam og empati som hindrer andre i å begå slike handlinger.

Det er beskrevet en problematikk rundt hans barndom der sakkyndige nettopp påpekte dette. At hans mor flyttet hver gang barnevernet kom for nær, at hans far ble holdt på avstand, at omgivelsene tilsynelatende bare så en "normal" mor/barn konstellasjon er helt typisk for en narsissistisk dynamikk. Overflaten er perfekt og skjuler den underliggende "ondskap" som egentlig er et uttrykk for det totale fravær av empati. Når hans far prøver hjelpe barnet men blir holdt på avstand av systemet, er det akkurat det samme vi så både i Christoffersaken og Kvamsaken. Når Breivik i dag beskriver sin egen foretningsvirksomheter som "perfekt" blir nødvendigvis årsaken til deres kollaps projisert ut på "de andre" med ulike begrunnelser.

Alt vi så langt har sett rundt Breiviks adferd underbygger en narsissistisk personlighetsforstyrret person. Det betyr ikke at alle narsissister er mordere. Drapet er bare uttrykk for en metode. For andre gir det seg andre utslag. Den underliggende dynamikk er den samme. Breivik fremstår som en typisk "overt narsissist", en "her kommer jeg" - typen. Den andre hovedtypen av narsissist er den covert narsissist, den mer sky, sosialt tilbaketrukne innadvendte typen, der det grandiose utspeiler seg mer i fantasi enn i ytre handlinger grunnet deres problemer med sosiale relasjoner.

Det er å håpe at flere får øynene opp for denne problematikken, for den blir bare mer og mer sentral for å forstå vårt stadig mer egosentriske samfunn og de konsekvenser det medfører. Skal man unngå flere slike tragedier som Breivik saken, Christoffer saken, Kvamsaken, Alvdalsaken osv. så må man legge forholdene bedre til rette for at foreldre blir i stand til å gi sine barn en bedre omsorg. Kunnskap om hva barn faktisk har behov for av sunn selvbekreftelse må ut. Heldigvis går det bra i de aller fleste tilfeller, men i de tilfeller det går galt så kan det ende som i Breivik saken.

Etter min mening er den dypere forståelse for narsissistisk problematikk alt for liten i vårt samfunn. Kunnskapen er der, men ikke der den burde være. Et kjernepunkt i narsissistens problem er den lave terskel for krenkelser. Når de krenkes, og det skal ikke mye til, svarer de med narsissistisk raseri, en irrasjonell instrumentell aggresjon få er i stand til å forstå årsaken til. "*Hvordan kunne han gjøre noe slikt?*".

Breivik er nemlig i godt selskap med ytterliggående muslimer og fanatikere, hva gjelder lave terskler for krenkelser. Paradokset hos slike er at samtidig som de ikke tåler krenkelser mot egen person, så har de ingen problemer med å krenke andre på det groveste. Muslimske fanatikere steiner gjerne en kvinne, men prøv å brenne en viss bok, da eksploderer de i et narsissistisk raseri.

Det er et utslag av manglene rundt empati og skamfølelse som preger slike individer. Noe gikk fryktelig galt da disse strukturer ble dannet i hjernen til det lille barnet! Det må være lov å spørre seg om 77 personer hadde vært i live i dag, om Breiviks far hadde fått omsorgen? Hadde Christoffer vært i live i dag om hans far hadde fått omsorgen? Hadde barnet i Kvamsaken sluppet å utvikle diabetes¹ om far hadde fått omsorgen?

Mye tyder på at manges liv hadde vært annerledes om kunnskapen rundt narsissistisk dynamikk hadde vært bedre hos barnevern, helsevesen, sakkyndige og dommere!

En enkel metafor for narsissistisk dynamikk

Bobler på store dyp som stiger mot overflaten utvider seg på vegen opp. Når trykket reduseres øker volumet. Ved overflaten eksploderer de fordi omgivende vanntrykk forsvinner.

På samme måte kan man se på narsissisten.

Ved hjelp av psykologiske forsvarsmekanismer holder de fasaden tilsynelatende perfekt. Når de så utsettes for krenkelser, slik at deres psykologiske forsvar svikter, så eksploderer de i et narsissistisk raseri.

Med lave terskler for krenkelser, kombinert med manglende empati, føler de seg berettiget til å krenke andre, men eksploderer i et instrumentelt raseri om de selv krenkes! Krenkelsen de opplever er ofte rettet mot deres grandiose fantasi.

Det er et av de mange narsissistiske paradoks.

